

XALQARO SAVDODA O'ZBEKISTON EKSPORTINING ROLI

Safarova Zulfiya Shuhrat qizi*O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi*zulfiyasafarova58@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu tezisda O'zbekistondagi savdo holati, O'zbekiston tashqi savdo ko'rsatkichlari, asosiy eksport mahsulotlari va eksport sheriklarini ko'rishimiz mumkin.*

Kalit so'zi: *O'zbekiston savdo siyosati, savdo hamkorlari, iqtisodiy ko'rsatkichlari, eksport hajmi, import hajmi, savdo balansi*

Abstract: *In this thesis, we can see the trade situation in Uzbekistan, foreign trade indicators of Uzbekistan, main export products and export partners.*

Keyword: *Trade policy of Uzbekistan, trade partners, economic indicators, export volume, import volume, trade balance*

O'zbekistonda dengizga chiqish imkoniyati bo'lmagani sababli O'zbekiston turli xil mahsulotlarini havo yoki transport vositalari (temiryo'l, avtomobil) orqali eksport qilish bilan mashhur. Asosiy eksport tovarlariga tabiiy gaz, paxta, to'qimachilik, minerallar, metallar va qishloq xo'jaligi mahsulotlari kiradi. Mamlakat eksport bazasini diversifikatsiya qilish va xorijiy investitsiyalarni jalb etish bo'yicha sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda.

O'zbekistonning asosiy savdo hamkorlari qatoriga Xitoy, Rossiya, Qozog'iston va Turkiya kiradi. O'zbekiston o'zining iqtisodiy aloqalarini kengaytirish maqsadida mintaqaviy va xalqaro savdo shartnomalarida faol ishtirok etib kelmoqda bu esa Mamlakatni Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqi (YEI) va Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (SHHT) a'zosi bo'lishga va qo'shni davlatlar bilan savdo hamkorligi bo'lishini osonlashtiradi. O'zbekiston savdo siyosatini liberallashtirish va xorijiy sarmoyalarni jalb qilish maqsadida iqtisodiy islohotlarni amalga oshirdi. Bu islohotlar yanada qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, O'zbekiston tovar va xizmatlarining jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan. 2021-yilda O'zbekiston yalpi ichki mahsulot (hozirgi AQSH dollari) bo'yicha dunyoda 76-o'rinni, eksport hajmi bo'yicha 81-o'rinni, import hajmi bo'yicha 78-o'rinni, aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot bo'yicha 165-o'rinni va Iqtisodiy murakkablik indeksi (ECI) bo'yicha 79-eng murakkab iqtisodiyotni egallaydi.

O'zbekistonning asosiy eksporti oltin (4,53 milliard dollar), chakana bo'lmagan sof paxta iplari (1,61 milliard dollar), tozalangan mis (741 million dollar), neft gazi (722 million dollar) va radioaktiv kimyoviy moddalar (407 million dollar) bo'lib, asosan Shveytsariyaga eksport qilinadi (2,4 milliard dollar), Xitoy (1,94 milliard dollar), Buyuk Britaniya (1,88 milliard dollar), Rossiya (1,71 milliard dollar) va Turkiya (1,68 milliard dollar). 2021-yilda O'zbekiston dunyodagi eng yirik ipak chiqindilari

eksportchisi bo'ldi (36,1 million dollar). O'zbekistonning asosiy importi qadoqlangan dori vositalari (\$1,04 mlrd), avtotransport vositalari; ehtiyot qismlar va aksessuarlar (8701 dan 8705 gacha) (1,01 milliard dollar), avtomobillar (656 million dollar), qayta ishlangan neft (608 million dollar) va bug'doy (535 million dollar), asosan Xitoydan (5,63 milliard dollar), Rossiyadan (5,12 milliard dollar), Qozog'istondan (\$5,12 milliard) import qilinadi, Janubiy Koreya (1,92 milliard dollar) va Turkiya (1,87 milliard dollar).

O'zbekistonda eksport 2025-yil avgustdagi holati 1480,20 million dollardan sentabrda 1304,80 million AQSh dollariga qisqardi. O'zbekistonda eksport 2000-yildan 2025-yilgacha o'rtacha 1989.27 million dollarni tashkil etdi va barcha vaqtlardagi eng yuqori ko'rsatkichga — 14322,70 million dollarga yetdi, manba: O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi.

Bog'liq	Oxirgi	Oldingi	Birlik	Malumot
<u>Savdo balansi</u>	2099.00	-2109.40	AQSH dollari million	2023 yil sentyabr
<u>Import</u>	3403.70	3589.60	AQSH dollari million	2023 yil sentyabr
<u>Eksport</u>	1304.80	1480.20	AQSH dollari million	2025yil sentyabr

O'zbekiston eksporti

Neft, tabiiy gaz va oltin ishlab chiqaruvchi va ikkinchi yirik paxta eksportchisi sifatida mamlakat eksportida tabiiy resurslar ustunlik qiladi. O'zbekistonning boshqa eksport mahsulotlariga mashina va uskunalar, oziq-ovqat mahsulotlari kiradi. O'zbekistonning asosiy eksport hamkorlari Rossiya, Turkiya, Xitoy, Qozog'iston va Bangladesh hisoblanadi.

Haqiqiy	Oldingi	Eng yuqori	Eng past	Sanalar	Birlik
1304.80	1480.20	14322.70	568,90	2000 - 2025 yillar	AQSH dollari million

Jahon bankining 2021 yildagi ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda O'zbekiston tashqi savdosi yalpi ichki mahsulotning 64 foizini tashkil qilgan (Jahon banki, 2025-yil). Neft, tabiiy gaz va oltin ishlab chiqaruvchi va paxta yetishtirish bo'yicha 6-o'rinni egallagan holda, tabiiy resurslar mamlakat eksportida ustunlik qiladi. O'zbekistonning boshqa eksport mahsulotlariga mashina va uskunalar, oziq-ovqat mahsulotlari kiradi. Mamlakatdan marvarid, oltin, qimmatbaho toshlar, metallar va tangalar (45%), paxta (9%), mineral yoqilg'i, moylar, distillash mahsulotlari (5,9%) va mis (5,5%) eksport qilinadi. Importga mashinalar, yadroviy reaktorlar, qozonxonalar (24%), temir yo'l, tramvay yo'lidan tashqari transport vositalari (9,2%), temir va po'lat (6,2%) va 5,8% bilan farmatsevtika mahsulotlari kiradi (Trading Economics, 2022).

2022 yilda asosiy eksport yo'nalishlari qatoriga Rossiya (barcha eksportning 17 foizi), Xitoy (11,5 foiz), Turkiya (9,5 foiz) va Qozog'iston (8,2 foiz) kirdi. Import

Xitoy (22,4%), Rossiya (21,4%), Qozog'iston (11,4%), Janubiy Koreya va Turkiyadan kelgan. 2022-yil holatiga ko'ra, O'zbekiston 140 dan ortiq davlat bilan savdo aloqalariga ega va 45 ta davlat bilan savdo shartnomalari imzolangan. 2020-yilda mamlakat Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqida kuzatuvchi maqomiga ega bo'ldi va O'zbekiston hali JSTga a'zo bo'lmasa-da, mamlakat a'zo bo'lish ustida ishlamoqda. Bundan tashqari, BAA va O'zbekiston o'zaro hamkorlikni kengaytirish va to'qimachilik, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, infratuzilma va qishloq xo'jaligi sohalaridagi savdo hajmi va sarmoyalarini oshirishga kelishib oldi. Qozog'iston va O'zbekistonning chegaradosh hududlarida ham yirik savdo-logistika markazi quriladi. JSTning 2021 yildagi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston umumiy qiymati 14,08 milliard dollarlik mahsulot eksport qilgan bo'lsa, umumiy qiymati 23,74 milliard dollarlik mahsulot import qilgan. Savdo xizmatlariga kelsak, O'zbekiston 2,25 milliard dollar eksport, 4,72 milliard dollarlik xizmatlar import qildi. Natijada, 2021 yilda 11,37 milliard AQSH dollarini tashkil etgan xizmatlarni o'z ichiga olgan holda, mamlakatda salbiy savdo balansiga ega bo'ldi (JST, 2023).

Xulosa

Ushbu tezisimizdan xulosa qiladigan bo'lsak, O'zbekiston eksport salohiyati salmoqli bo'lib bormoqda. Eksportning asosiy ulushi quyidagilarga to'g'ri kelmoqda: oltin, ipak tolalari, xizmatlar, oziq-ovqat mahsulotlari, kimyo mahsulotlari, qora va rangli metallar. O'zbekiston o'z eksportini rag'batlantirish va ishbilarmonlik muhitini yaxshilashda muvaffaqiyatlarga erishgan bo'lsa-da, byurokratik to'siqlar va infratuzilma cheklovlari kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Shu bilan birga import ham yuqoriligicha saqlanib, mamlakat o'sib borayotgan bozorga kirish va uning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shmoqchi bo'lgan korxonalar uchun imkoniyatlarni taqdim etyapti. Shuningdek eksport miqdorini oshirish maqsadida turli xil kelishuvlar va JSTga a'zo bo'lish maqsadida dadil harakatlarni amalga oshirmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. uztradeinfo.uz
2. O'zbekiston tashqi savdo ko'rsatkichlari - Xalqaro savdo portali www.lloydsbanktrade.com
3. Uzbekistan (UZB) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity oec.world
4. O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi.
5. worldtrade.com
6. Trading Economics